

500 år reformation Haderslev

I 2026 er det 500 år siden Reformationen i Hertugdømmet Slesvig og Danmark begyndte, da den unge Hertug Christian gjorde Haderslev og Tørning Len til et luthersk landområde.

Det fik stor betydning, ikke bare for kirken, men for hele samfundsordenen og for den måde vores samfund er på den dag i dag.

For at sætte fokus på dette, stiller en række foredragsholdere sig til rådighed til lokale arrangementer. Foredragsholderne bookes igennem Folkeuniversitet Haderslev. Se pris og hvordan man gør på side 6.

På hjemmesiden 500reformationhaderslev.dk kan der læses et kort portræt af hver foredragsholder og findes informationer om øvrige aktiviteter i anledning af jubilæet i 2026.

Reformationen og kirkestriden på Haderslevvegnen i 1797-98

ved Lars N. Henningsen, dr. phil, fhv. arkiv- og forskningsleder

Fra 1525 indgik Luthers kirketanker i regeringsprogrammet hos hertug Christian i Haderslev. Herefter lærte befolkningen, at alene troen på Guds nåde giver håb om syndernes forladelse og frelse, og de blev gjort fortrolige med gudstjenesten i den lutherske form.

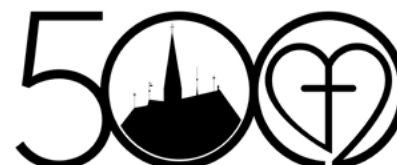
Det ved vi, for de protesterede, da kongen og mange præster 250 år senere gennemførte ændringer af både gudstjenesten og forkyndelsen.

Menighederne forsvarede den gamle praksis, som var fastslået siden Reformationen. Foredraget fortæller om de dramatiske sammenstød, som udspillede sig i 1797-98 mellem menigheder og præster på Haderslev-egnen.

Kontakt: larsnhenningsen@gmail.com

**Folkeuniversitetet
Haderslev**

H A D E R S L E V

Reformationens overraskende følger i Sønderjylland

ved Lars N. Henningsen, dr. phil, fhv. arkiv- og forskningsleder

Reformationen medførte mange ændringer i Sønderjylland. Den skabte en kulturgrænse mellem dansk og tysk midt gennem landsdelen. I 1920 blev dette skel til vor tids landegrænse til Tyskland. Reformationen gav også Sønderjylland en fælles kirkeforvaltning sammen med kirken i Holsten adskilt fra Kongeriget Danmark. Det skilte kirken i Sønderjylland fra kirken i Danmark. Sønderjylland fik særlige slesvig-holstenske kirketraditioner, anderledes end i Danmark. I 1800-årene kom mange præster derfor tæt på den tysk-slesvig-holstenske bevægelse. De kom i konflikt med det danske styre og mange blev afskediget. Først efter 1920 kom kirken i Sønderjylland igen tæt på Danmark nord for Kongeåen. Foredraget kaster lys over denne anderledes kirkehistorie i Sønderjylland fra Reformation til Genforeningen.

Kontakt: larsnhenningsen@gmail.com

Det lutherske indhold i Haderslevartiklerne

ved Søren Wogensen, cand. theol., sognepræst, Tinglev

I 2026 fejrer vi 500-året for den såkaldte Haderslevreformation, der er den lille, lokale historie i den store og overordnede europæiske reformationshistorie. Med til Haderslevreformationen hører Haderslevartiklerne fra 1528, som udtrykker den kristendomsforståelse, der skulle være gældende i de områder, der lå under Hertug Christian, som senere blev konge af Danmark under navnet Christian 3. Haderslevartiklerne knytter meget snævert an til, hvad der på den tid lærtes i Wittenberg, hvor reformationens vugge stod, og foredraget vil vise, hvordan dette kommer til udtryk.

Kontakt: sw@km.dk

Hertug Hans d. Ældre. En luthersk fyrste i Haderslev på reformationens skuldre

ved Søren Wogensen, cand. theol., sognepræst, Tinglev

I Haderslev residerede i årene 1544-1580 hertug Hans den Ældre, der var halvbror til den danske kong Christian 3., som havde gennemført reformationen i Danmark 1536/37. Ved delingen af hertugdømmerne Slesvig og Holsten 1544 fik hertug Hans d. Ældre tildelt en række spredte områder i Hertugdømmerne som sin arv efter faderen, Frederik 1., der var konge af Danmark 1523-33. Som hertug havde Hans d. Ældre ikke blot et verdsligt ansvar for sine landområder, men også et kirkeligt, og foredraget vil vise, hvordan hertug Hans d. Ældre forvaltede dette ansvar med afsæt i en luthersk kristendomsforståelse.

Kontakt: sw@km.dk

**Folkeuniversitetet
Haderslev**

Luthers forståelse af sakramenterne nadver og dåb

ved Niels Bjørn Christensen-Dalsgaard, cand. theol., sognepræst, Vojens, Jegerup og Maugstrup

I folkekirken har vi ikke længere syv sakramenter ligesom i den katolske kirke, men derimod to, nemlig dåben og nadveren. Spørger man om årsagen til, at det ser sådan ud, kommer man naturligvis ikke uden om Luther. I mit foredrag vil jeg derfor stille skarpt på, hvorfor Luther mente, at der kun kunne være tale om to sakramenter, og derudover vil jeg fortælle om, hvordan Luther opfattede både dåben og nadveren med udgangspunkt i to af hans bøger, nemlig "En sermon om dåben" og "En sermon om Kristi legeme og broderskaberne".

Kontakt: nbc@km.dk

Kirkerummets forvandling

ved Morten Larsen, ph.d., enhedsleder, Museum Sønderjylland, tidl. kirkekonsulent

Reformationen fik stor indvirkning på kirkerummets brug og indretning. Den lutherske kirkes syn på kirkens praktiske liturgi, billedprogram og religiøse genstande var meget anderledes end i katolsk middelalder, og sognebørnene har over ganske få år i 1500-tallet oplevet en enorm forandring i kirkerummet. I foredraget skal vi med udgangspunkt i sønderjyske eksempler se på, hvilke fysiske ændringer kirkerne gennemgik og søge at forstå, hvordan kirkerummet fra Reformation til nutid har forandret sig.

Kontakt: mola@msj.dk

Reformationen i Sønderjylland

ved Lennart S. Madsen, fhv. museumsinspektør, Museum Sønderjylland

I sommeren 1525 ankom Frederik 1's ældste søn, Christian til Haderslev. I forbindelse med sit kommende giftermål havde faderen overladt ham Haderslev og Tørning len i hertugdømmet Slesvig til underhold. I august indsatte Christian sognepræsten i Vonsbæk kirke og indledte dermed Reformationen i hertugdømmet og i sidste ende også i kongeriget Danmark. Sønderjylland kom således igennem de efterfølgende godt ti år til at udgøre den smeltedigel, hvor reformationens gennemførelse blev testet, og hvor de personer samledes, der skulle få stor betydning for Reformationen i kongeriget Danmark 1536. Foredraget vil skildre hertugdømmet og den katolske kirke, som de så ud kort før Reformationen, den unge Christians vej til Martin Luther og hans tanker, gennemførelsen af Reformationen i de forskellige områder af hertugdømmet, samt hvad der siden hændte.

Kontakt: lema@msj.dk

**Folkeuniversitetet
Haderslev**

Den middelalderlige katolske kirke i Sønderjylland

ved *Lennart S. Madsen, fhv. museumsinspektør, Museum Sønderjylland*

I senmiddelalderen bestod samfundet af fire stænder: adelen, gejstligheden, borgerne og bønderne. På mange måder var det gejstligheden, der fyldte mest. Religionen gennemsyrede samfundet på en måde vi har svært ved at forstå i dag. Samtidigt spillede den Romersk-katolske Kirke en enorm økonomisk og politisk rolle bl.a. i kraft af sine store besiddelser og sin kontrol med en del af retssystemet. Foredraget vil beskrive den Romersk-katolske Kirkes historie i hertugdømmet Slesvig, fra den spæde begyndelse i slutningen af vikingetiden, over etableringen af kirker og klostre i by og på land, til senmiddelalderens valfartskapeller og alterstiftelser mange steder. Afslutningsvis berøres baggrunden for, at det netop var i hertugdømmet Slesvig, at reformationen blev gennemført som det første sted i Skandinavien.

Kontakt: lema@msj.dk

Reformationens betydning for synet på fyrstens rolle – om velfærdsstatens dybe rødder

ved *Bo Kristian Holm, ph.d, professor, LUMEN, Aarhus Universitet*

Mange har peget på, at der er sammenhæng mellem den lutherske reformation og den skandinaviske velfærdsstat, men uden at vise hvordan vi faktisk er nået fra det ene til det andet. En tværfaglig forskergruppe ved Aarhus Universitet har nu formået at trække sporet ved at fokusere på reformationens indflydelse dels på synet på kongen, dels på dagliglivet.

Kontakt: teobh@cas.au.dk

Gustav Vasa af Sverige og Olaus Petri vs. Christian III og Johannes Bugenhagen.

Dobbelte parløb med store spændinger

ved *Bo Kristian Holm, ph.d, professor, LUMEN, Aarhus Universitet*

I 1519 kommer den svenske reformator Olaus Petri til Sverige og får langsomt overtalt Gustav Vasa til at indføre reformationen. Den danske reformator Johannes Bugenhagen kommer først til Danmark i 1536, da han bliver inviteret til at indføre reformationen i Danmark af kong Christian 3. Forskellen mellem reformationens indførelse i henholdsvis Sverige og Danmark får langtrækkende konsekvenser. Måske kan vi ligefrem se spor af det i de to landes håndtering af Covid19-pandemien.

Kontakt: teobh@cas.au.dk

**Folkeuniversitetet
Haderslev**

Reformationens nye syn på livet i verden. Luthers og Melanchthons teologiske impuls

ved Bo Kristian Holm, ph.d, professor, LUMEN, Aarhus Universitet

Reformationen ændrer synet på forholdet mellem kirke og verden. Livet i kloster er ikke nærmere Gud end det almindelige liv i husstanden. Hvad der begynder som en enkelt munks religiøse anfægtelser ender med at forandre synet på livet i verden radikalt.

Kontakt: teobh@cas.au.dk

Demokrati eller diktat? Om den tidlige reformation, Hans Tausen, borgere, byer og konger

ved Rasmus H. C. Nørtoft Dreyer, ph.d., afdeling for Kirkehistorie, Københavns Universitet

Det er en gammel kamp i kirken, om Haderslev eller Viborg er Nordens Wittenberg. For hvor begyndte reformationen i Norden? I virkeligheden var reformationerne i Haderslev og Viborg vidt forskellige. Den første hører til den lutherske type, hvor fyrsten reformerede – den anden til en humanistisk type, der hentede ideer helt fra Schweiz. Og hvad overraskende er, så var Hans Tausen – "den danske Luther" – med på den galej. I dette foredrag kaster vi lys på de forskellige slags reformation, og hvordan vi herhjemme endte med at fortælle om det som Reformationen i ental.

I det tidlige 1500-tal voksede byerne, borgerskabet blev en ny og afgørende gruppe i samfundet. De ønskede magt over eget liv og i samme moment også deres frelse. Ser vi ud i Europa spredtes Luthers reformationsteologi ad handelsveje til byerne, hvor det i mødet med tidens humanisme og demokratiske styreformer blev noget andet, end hvad Luther forestillede sig. Ikke mindst i Schweiz blev Reformationen en demokratisk sag – og da ideerne kom til Danmark, var Reformationen ikke bare længere én bestemt ting: den var mangeartet teologisk og politisk. Selv nutidens danske folkekirkekristendom er stadig spændt ud mellem nogle af den tids positioner.

Kontakt: rhcdreyer@gmail.dk

**Folkeuniversitetet
Haderslev**

Hans Tausen og de lidt for vilde reformatorer

ved Rasmus H. C. Nørtoft Dreyer, ph.d., afdeling for Kirkehistorie, Københavns Universitet

Hans Tausen er en af Danmarks mest kendte reformatorer. Han var født på Fyn, munk i Slagelse og læste i Wittenberg. Alligevel bragte han ikke bare en fredelig luthersk reformation med sig. Som Viborgs reformator fra 1526 og Københavns reformator fra 1529 kom han snart i lag med vildere tanker – og kolleger fra Haderslev, Malmø og Assens. Flere af Malmø-reformatorerne, som ville lave deres by om til en kristen stat, var forbi præsteskolen i Haderslev, der ellers skulle være hertug Christians lutherske forpost. På den måde var Tausen nok "en dansk Morten Luther", som vi synger med Højskolesangbogens 'På Tave Bondes Ager'. Men stred han eller de andre alene med ordets sværd? Nej, faktisk ville Hans Tausen og hans reformatorerkolleger gerne gå endnu længere end Martin Luther, reformationens store hovedperson.

Kontakt: rhcdreyer@gmail.dk

Sådan gør man:

For at indgå aftale med en af foredragsholderne, skal man kontakte vedkommende via den oplyste mailadresse.

Hvis foredragsholderen har mulighed for at afholde foredraget, og man kan blive enige om tidspunktet, indgår man aftale med foredragsholderen herom og meddeler dette via mail til sekretæren for Folkeuniversitetet i Haderslev Kommune: Lennart S. Madsen, lema@msj.dk.

Følgende oplysninger SKAL oplyses i mailen:

- Navn på foredragsholder
- Titel på foredrag
- Dato og klokkeslæt for foredraget
- Sted hvor foredraget afholdes
- Navn på arrangøren
- Navn og mailadresse på arrangørens kasserer

Folkeuniversitetets sekretær anmelder derefter foredraget til Folkeuniversitetets hovedkontor, der derefter indgår aftale med foredragsholderen, udbetaler dennes løn og bidrager derudover med at betale dennes transport og eventuelle overnatning.

Folkeuniversitetet i Haderslev fremsender regning til arrangøren lydende på komitéafgiften for et foredrag (FO) på 1 dobbelttime: kr. 1.867,00 (2025-priser) + kr. 100,00 til Folkeuniversitetet i Haderslev Kommune, **i alt kr. 1.967,00** (arrangørens samlede udgift).

Krav fra Folkeuniversitetet:

- Folkeuniversitetet skal nævnes som samarbejdspartner i forbindelse med reklamer for arrangementet
- Der skal være offentlig adgang til arrangementet (dog gerne med tilmelding og mod entre)